

Практична робота 7

Тема: Розрахунки виробництва гібридного насіння кукурудзи.

Мета роботи: навчити студентів виконувати основні виробничі та технологічні розрахунки при вирощуванні гібридного насіння кукурудзи, визначати потребу в площах посіву батьківських форм, нормі висіву, очікуваному виході кондиційного насіння, а також оцінювати ефективність організації насінницьких посівів.

Завдання роботи у результаті виконання практичної роботи студент повинен:

1. *Ознайомитися з особливостями насінництва гібридної кукурудзи.*
2. *Вивчити принципи організації ділянок гібридизації.*
3. *Навчитися розраховувати:*
  - потребу в гібридному насінні;*
  - площу насінницьких посівів;*
  - співвідношення материнських і батьківських рядків;*
  - норму висіву батьківських форм;*
  - очікуваний збір насіння;*
  - вихід кондиційного насіння після доробки.*
4. *Сформувати практичні навички аналізу ефективності виробництва насіння гібридів кукурудзи.*

Обладнання: калькулятор, робочий зошит, довідкові таблиці з насінництва кукурудзи, навчально-методичні матеріали, дані про батьківські форми гібридів, показники чистоти та схожості насіння.

Теоретичні відомості

Гібридне насіння кукурудзи отримують на спеціальних ділянках гібридизації шляхом контрольованого запилення материнської форми пилком батьківської форми. У виробництві найчастіше використовують прості, трилінійні та подвійні гібриди. Основною умовою отримання якісного гібридного насіння є правильне розміщення батьківських форм, дотримання просторової ізоляції, синхронність цвітіння, своєчасне видалення волотей у материнських рослин та належна агротехніка. У насінництві кукурудзи застосовують певне співвідношення материнських і батьківських рядків, наприклад:

4:2; 6:2; 8:2; 12:4

Вибір схеми залежить від біологічних особливостей форм, пилкоутворювальної здатності батьківської форми та умов вирощування.

При розрахунках виробництва гібридного насіння важливо враховувати:

- ✓ площу товарних посівів, які потрібно забезпечити насінням;
- ✓ норму висіву гібридного насіння на 1 га;
- ✓ страховий фонд насіння;
- ✓ урожайність насінневих посівів;
- ✓ відсоток виходу кондиційного насіння після очищення, сушіння, калібрування;
- ✓ посівну придатність насіння.

Основні формули для розрахунків

1. Потреба в насінні для товарних посівів

$$П = S \times НП$$

де:

П – загальна потреба в насінні, кг;

S – площа товарних посівів, га;

Н – норма висіву насіння на 1 га, кг.

2. Площа насінницького посіву для одержання потрібної кількості насіння

$$S_n = ПУ \times K S_{\{н\}}$$

де:

S_n – площа насінницького посіву, га;

П – потреба в насінні, кг;

У – урожайність насіння з 1 га, кг/га;

K – коефіцієнт виходу кондиційного насіння.

3. Розрахунок площі материнської і батьківської форм

Якщо співвідношення рядків **6:2**, тоді загальна кількість частин = 8.

Площа материнської форми:

$$S_m = S_{заг} \times 6 S_{\{м\}}$$

Площа батьківської форми:

$$S_b = S_{заг} \times 2 S_{\{б\}}$$

4. Розрахунок вагової норми висіву

$$H_B = K \times M \times PP_{\{B\}}$$

де:

H_B – вагова норма висіву, кг/га;

K – кількість насінин, млн або тис. шт./га;

M – маса 1000 насінин, г;

PP – посівна придатність, %.

У розгорнутому вигляді:

$$PP = C \times S100PP$$

де:

C – чистота насіння, %;

S – лабораторна схожість, %.

5. Посівна придатність насіння

$$PP = C \times S100PP$$

6. Господарська придатність насіння

$$GP = C \times S \times E10000GP$$

де:

E – енергія проростання, %

(за потреби цей показник можуть не включати в спрощених розрахунках).

Хід роботи

Завдання 1. Розрахувати потребу господарства в гібридному насінні кукурудзи

Умова. Господарство планує засіяти кукурудзою на зерно **420 га**.

Норма висіву гібридного насіння становить **22 кг/га**.

Страховий фонд — **10 %**.

Розв'язання

Основна потреба:

$$P = 420 \times 22 = 9240 \text{ кг} \quad P = 420 \times 22 = 9240 \text{ кг}$$

Страховий фонд:

$$9240 \times 0,10 = 924 \text{ кг} \quad 9240 \times 0,10 = 924 \text{ кг}$$

Загальна потреба:

$$9240+924=10164 \text{ кг} \quad 9240 + 924 = 10164 \text{ кг}$$

Відповідь. Для засіву 420 га потрібно **10164 кг гібридного насіння кукурудзи.**

Завдання 2. Розрахувати площу насінницької ділянки

Умова. Потрібно отримати **10164 кг** насіння.
Урожайність качанів у перерахунку на кондиційне насіння — **3200 кг/га.**
Вихід кондиційного насіння після доробки — **85 %.**

Розв'язання Фактичний вихід насіння з 1 га:

$$3200 \times 0,85 = 2720 \text{ кг/га} \quad 3200 \times 0,85 = 2720 \text{ кг/га}$$

Площа насінницького посіву:

$$S_{\text{н}} = \frac{10164}{2720} = 3,74 \text{ га} \quad S_{\text{н}} = \frac{10164}{2720} = 3,74$$

$S_{\text{н}} = 2720$ 10164=3,74 га . Округлюємо до **4,0 га.**

Відповідь. Для отримання потрібної кількості насіння слід закласти **4,0 га насінницького посіву.**

Завдання 3. Розрахувати площу материнської і батьківської форм

Умова. Загальна площа ділянки гібридизації — **4 га.**

Схема посіву: **6 рядків материнської форми : 2 рядки батьківської форми.**

Розв'язання

Загальна кількість частин:

$$6+2=8 \quad 6 + 2 = 8$$

Площа материнської форми:

$$4 \times \frac{6}{8} = 3,0 \text{ га} \quad 4 \times \frac{6}{8} = 3,0 \text{ га}$$

Площа батьківської форми:

$$4 \times \frac{2}{8} = 1,0 \text{ га} \quad 4 \times \frac{2}{8} = 1,0 \text{ га}$$

Відповідь. На ділянці гібридизації потрібно висіяти:

- **материнська форма — 3,0 га;**
- **батьківська форма — 1,0 га.**

Завдання 4. Розрахувати посівну придатність насіння батьківських форм

Умова. Чистота насіння материнської форми — **98 %**, схожість — **92 %**.
Чистота насіння батьківської форми — **97 %**, схожість — **90 %**.

Розв'язання

Для материнської форми:

$$\text{ПП} = 98 \times 92 / 100 = 90,16\% \quad \text{ПП} = \frac{98 \times 92}{100} = 90,16\%$$

Для батьківської форми:

$$\text{ПП} = 97 \times 90 / 100 = 87,3\% \quad \text{ПП} = \frac{97 \times 90}{100} = 87,3\%$$

Відповідь

Посівна придатність насіння становить:

- **материнська форма — 90,16 %;**
- **батьківська форма — 87,3 %.**

Завдання 5. Розрахувати вагову норму висіву насіння

Умова. Необхідна густина стояння материнської форми — **70 тис. рослин/га**.
Маса 1000 насінин — **280 г**.
Посівна придатність — **90,16 %**.

Розв'язання

Кількість висівних насінин:

$$70000 \text{ шт.} = 70 \text{ тис. шт.} \quad 70000 \text{ шт.} = 70 \text{ тис. шт.}$$

Маса насіння без поправки:

$$70 \times 280 / 1000 = 19,6 \text{ кг} \quad \frac{70 \times 280}{1000} = 19,6 \text{ кг}$$

З урахуванням посівної придатності:

$$H_v = 19,6 \times 100 / 90,16 = 21,74 \text{ кг/га} \quad H_v = \frac{19,6 \times 100}{90,16} = 21,74 \text{ кг/га}$$

Відповідь

Вагова норма висіву материнської форми становить **21,7 кг/га**.

Завдання 6. Розрахувати загальну потребу в насінні батьківських форм

Умова

Площа материнської форми — **3,0 га**, норма висіву — **21,7 кг/га**.

Площа батьківської форми — **1,0 га**, норма висіву — **18,5 кг/га**.

Страхова надбавка — **5 %**.

Розв'язання

Материнська форма:

$$3,0 \times 21,7 = 65,1 \text{ кг} \quad 3,0 \times 21,7 = 65,1 \text{ кг}$$

Зі страховим фондом:

$$65,1 \times 1,05 = 68,36 \text{ кг} \quad 65,1 \times 1,05 = 68,36 \text{ кг}$$

Батьківська форма:

$$1,0 \times 18,5 = 18,5 \text{ кг} \quad 1,0 \times 18,5 = 18,5 \text{ кг}$$

Зі страховим фондом:

$$18,5 \times 1,05 = 19,43 \text{ кг} \quad 18,5 \times 1,05 = 19,43 \text{ кг}$$

Відповідь

Потрібно підготувати:

- **насіння материнської форми — 68,4 кг;**
- **насіння батьківської форми — 19,4 кг.**

Зразок індивідуального завдання для студентів

Варіант для самостійного розрахунку

Господарство планує виростити гібридне насіння кукурудзи для засіву **650 га** товарних посівів.

Норма висіву гібридного насіння — **24 кг/га**.

Страховий фонд — **8 %**.

Урожайність кондиційного насіння — **2,8 т/га**.

Вихід кондиційного насіння після доробки — **82 %**.

Схема посіву батьківських форм — **8:2**.

Необхідно:

1. Розрахувати загальну потребу в гібридному насінні.
2. Визначити площу ділянки гібридизації.
3. Розрахувати площу материнської і батьківської форм.
4. Визначити потребу в насінні кожної форми.
5. Зробити висновок щодо організації насінницького посіву.

Таблиця для оформлення результатів

Показник	Формула	Результат
Потреба в гібридному насінні, кг	$P = S \times NP = S \times N$	
Страховий фонд, кг	$P \times 0,08$ або $P \times 0,10$	
Загальна потреба, кг	$P + \text{страховий фонд}$	
Вихід кондиційного насіння з 1 га, кг	$Y \times K$	
Площа насінницького посіву, га	$S_n = \frac{P}{Y \times K}$	
Площа материнської форми, га	за співвідношенням рядків	
Площа батьківської форми, га	за співвідношенням рядків	
Норма висіву материнської форми, кг/га	розрахунок	
Норма висіву батьківської форми, кг/га	розрахунок	
Загальна потреба в насінні материнської форми, кг	площа $\times$ норма	
Загальна потреба в насінні батьківської форми, кг	площа $\times$ норма	

Висновок

У ході виконання практичної роботи студенти набувають навичок проведення технологічних і виробничих розрахунків у насінництві кукурудзи.

Правильне визначення площі ділянок гібридизації, співвідношення батьківських форм, потреби в насінні та прогнозованого виходу кондиційного насіння має важливе значення для ефективного виробництва високоякісного посівного матеріалу. Отримані знання є необхідними для майбутньої професійної діяльності агронома, селекціонера та насінника.

Контрольні питання

1. Що таке гібридне насіння кукурудзи?
2. Яке значення мають материнська і батьківська форми в насінництві кукурудзи?
3. Що таке ділянка гібридизації?
4. Які схеми розміщення батьківських форм застосовують у кукурудзи?
5. Від чого залежить вибір співвідношення материнських і батьківських рядків?
6. Як розрахувати потребу в гібридному насінні?
7. Як визначити площу насінницького посіву?
8. Що таке посівна придатність насіння?
9. Як розраховується вагова норма висіву?
10. Чому важливо враховувати вихід кондиційного насіння після доробки?

Література

1. Державний стандарт України на насіння сільськогосподарських культур.
2. Насінництво й насіннезнавство польових культур / за ред. М. М. Гаврилюка.
3. Селекція і насінництво польових культур / за ред. В. В. Кириченка.